FEIZ HA BREIZ

Gwengolo 1938 — Kannad Miziek ar Vretoned

Gant Goueliou Lanuon 3, 4, 5, 6, ha 7 a viz Gwengolo

Prenit Drapoiou Breiz

Unvaniez Oberou Breiz (U. O. B.) a zo o paouez embann drapoiou Breiz, 1°) e paper : ment 8×5 cm.

Ar pez : 5 gwenneg. — 2 skoed ar 25. — 12 lur an 50. — 20 lur ar 100. — 95 lur ar 500.

2°) E lien : a) ment : 10×16 cm. : ar pez : 8 real.

b) ment : 17×42 cm. : ar pez : 7 lur.

O goulenn ouz : Unvaniez Oberou Breiz (Union des Œuvres Bretonne), Pleiber-Christ (Finistère). C. C. Mme Caouissin, 22092 Rennes.

FEIZ HA BREIZ Renet gant an Ao. PERROT

KOUMANANCHOU DIOUZ AR BLOAZ :

Breiz..... 15 lur —— Frans ha broiou stag outi..... 18 lur

Evid ar re a zo e diavêz bro .... 20 lur

Koumananchou a enor ..... 20 lur

Kasit ho koumananchou, dre chek-post da : M. l'ADMINISTRATEUR DE « FEIZ HA BREIZ », SCRIGNAC (Finistère). C. C. 21.802 Rennes.

Lenn ha studia :

LA LANGUE BRETONNE en 40 leçons,
gant F. VALLÉE (Prudhomme, Sant-Brieg.... 15 fr.
GERIADURIG BREZONEK GALLEK,
gant ERNAULT (Prudhomme)..... **18 fr.**
GRAND DICTIONNAIRE FRANÇAIS-BRETON,
gant VALLÉE (Imprimerie Commerciale, Roazon **75 fr.**
LES MOTS FRANÇAIS ET BRETONS CLASSÉS D'APRÈS LE SENS, gant VALLÉE (levr I).. 10 fr.
JAFRENNOU, Ti (An Oaled), Kerhaez (levr II) **12 fr.**
NOTENNOU DIWARBENN AR GELTED (e ti **NOTENNOU DIWAR-BENN AR GELTED** (e ti VALLÉE, 37, rue St-Benoît, St-Brieg) hep gériadur 3 fr.
Pep levrenn gant gériadur..... 4 fr.
SKELTLA SEGOBRANI (e ti VALLÉE), pep levrenn **8 fr.**

Selaouit mat !

BLEUN BRUG LANUON

a vezo grêt d'an

Brudit an c'helou-se en dro d'eoc'h

3, 4, 5, 6, 7 a viz GWENGOLO 1938

74vet BLOAVEZ — Nnn 9 MIZ GWENGOLO 1938

FEIZ HA BREIZ

Kentelliou ar Pab

D'an 21 a viz eost diweza, ez eas ar Pab da welout kloareged kloerdi « De Propaganda Fide » ; eus seiz bro ha tregont dishenvel ez eus kloareged er c'hloerdi-se ha galvet int da vont da brezeg ar Feiz d'ar broiou pell ha setu aman ar gentel a roas d'ezo Pi XI :

« Taolit evez, gand a reoc'h, na gemerfec'h eur pleg hag « a c'hell ober gaou bras ouzoc'h, ar pleg da gaout da, en « holl, ho pro, rak doare ha doare a zo da garout ar vro; dis- « henvel eo an eil bro diouz eben evel ma 'z eo dishenvel an « eil den diouz egile. Broiou a zo ha poblou a zo ivez hag ar « broiou-se hag ar poblou-se a zo bet krouet gand an Aot « trou Doue ha pep den, na petra 'ta, a dle karout e vro hag « ar garantez-se pa vez reiz ha dereat a zo unan eus ar ver- « tuziou a dle bleunia e kalon mab-den ; met taolit evez na « deufec'h da gaout evit ho pro eur garantez re vras, rak « chacha a rafe war ho kein malloz Doue ha malloz an dud.

« Ar pez a dremen, dre ar bed, en amzer-man, a ziskouez « splann, eo fur hor c'hentel ; ya ! eur garantez re vras evid « eur vro a deu da veza eun eienenn a drouz ha, zoken, ma « ne garer diouall, a vrezel.

« Rak-se, pa 'z eoc'h da brezeg ar Feiz, ma vagit, en ho « kalon, eur garantez re vras evit ho pro hoc'h-unan, ar ga « rantez-se a viro ouzoc'h da ober vad ; an Aotrou ne ven- « nigo ket ho labour hag ho poan ne dalvezo da netra !

Pebez kentel ha ne ra nemet displega ar pez a oa kuzet evel en eun hadenn, e komz Hor Zalver d'e Ebestel : « Docete omnes gentes, kenteliit an holl poblou. » Kemerit int, evel m'emaint ha deskit d'ezo an doare da garout ha da zervicha an Aotrou Doue, evel m'en deus c'hoant e vefe karet h servichet.

Arabad eta da zen ebet karout re e vro betek c'hoantaat lakaat an holl broiou all da ober eun astenn d'e hini hag an holl yezou all da veza diskaret gant e yez e-unan.

Arabad da zen ebet ken nebeud karout re nebeut e vro, betek beza lezober pa wel ober ruz war e dud ha war e yezel m'her gweler re alies, c'hoaz, en hor Breiz-ni.

Ha dreist-holl arabad da zen ebet, rei dourn da enebourien e vro : eur vez e vefe, ouspenn ar pec'hed !

Rak-se 'ta, arabad da Vreizad ebet, beza fallakr'a-walc'h evit rei e skoazell d'ar re a venn lakaat hor Breiz-ni da goll da vat ar pez a ra he dishenveledigez, he gened hag he ene.

An holl dud a zo breudeur ; an holl poblou a zo c'hoarezed hag holl int graet gant Doue, nann evid en em waska, met evit beva e peoc'h, skoaz ha skoaz, dindan lagad an heol.

Y.-V. PERROT.

Eur Vretonez yaouank

III. — A-WEL D'AR MOR BRAS

A bell 'zo, Plougerne he deus ar brud da veza eur c'horndouar eus ar re gaera. Tenna a ra he gened dreist-holl eus ar mor, a ra d'ezi eur gouriz glas adaleg an Diou-Riz beteg ar Vougod. War eur roudenn a ziskennfe, eus ar grec'henn a zoug kêr Plougerne, evit mont warzu tour-tan an Enez Werc'h, eo eman, tost d'an iliz parrez, Kervent, ar gêriadenn m'eo ganet ha m'he deus bevet enni Adriana Fichoux.

***

O vont hag o tont dre ar gwenojennou pe an hentchou, ar baotrez he devoa dirazi eur gwel doun ha ledan war ar mor, eus a Garreg-Hir beteg aotchou Landeda. Hag en em blijout a rae o sellout ouz an daolenn dispar-ze. Spered ar Vretoned a zo troet kenan ouz an traou kaer ha talvoudus.

An droïdigez spered-ze a zeu d'ezo dreist-holl eus o mammou.

E Plougerne, a drugare Doue, ar mammou ne jomont ket, war ar poent-se, warlerc'h o c'henvroadezed. Evelse eun deiz, p'edo gand he fried o pedi en unan eus parkeier an atant, goude beza digaset eun ero da benn, mamm Adriana a jomas, eun tachadig, d'en em ziskuiza o sellout ouz kaerder ar vro. D'an ampoet, edo he bugale deuet d'he c'hichen. Hag epad ma krene ar pennou-ed alaoueret dindan c'houezadenn an ezenn avel, epad ma pigne warzu an oabl glas an alc'houeder o tibuna e ganaouenn lirzin, ar vamm a roe da danva d'he zad an dudi he devoa o welout an draonienn virvidik a zigore he genou warzu Lilia evid eva an ezenn fresk a zave a ziwar gorre ar mor, o welout krec'h Tremen-Ac'h a venne dindan bannou tomm an heol soubla gouestad-gouestad e gein evid en em freskaat e dour an Aod-Wenn pe ar C'horrejou, o welout Menez-Gavre a guz hag a ziwall, evel eun neiz, en e gerc'hen chapel Sant-Loranz, o welout ar mor bras o skedi a sklerijenn hag o tougen aman eur vagpesketa gand he lienn gwenn pe ruz hag a-hont, er mêz, eul lestr a vrezel... Hag ar vamm a lavare neuze : « Gwelloc'h eget kaout danvez, eo gellout evelhen kaout dirag hon daoulagad eun daolenn ker kaer. »

Kentel he mamm ne voe ket ankounac'haet gand ar verc'h. Dreist traou ar bed, Adriana a zave uhel he c'halon hag he spered. Muioc'h mui bemdez, e komprene ar wirionez-man :

« Lagad an den a dle para
« Uheloc'h eget traou ar bed-ma. »

Gened ar mor hag an douar a zibrade ar Vretonez yaouank betek gened Doue. Evelse, eur pardaez, p'edo gand he c'hoar vihan, o sellout ouz an heol a ruzie, en eur guzat, ar mor hag an oabl en eun doare dudius, e voe ker skoet gand eur gwel ken dispar ma 'c'h anzavas : « Peger kaer e tle beza Doue, p'eo gwir, war an douar, e welomp traou ker brao ! » E meur a c'hiz, ar mor a gelenn war brasder ha gened Doue ; meur a wech ive e tigas da zonj eus e justiz. Pet gwech Adriana a zo bet chomet evel sebezet dirag ar mor dirollet dindan ar barrou amzer ? E kreiz ar goanv,

evel eur zilienn difourchet a douez reier bras Beg-Kerlouan, al Lizenn-Wenn, eus a Garreg-Hir betek Beg-ar-Spins, a zant o redek war he c'hein gwagennou spountus : henvel int ar c'hoummou-man ouz loened euzus a ya a benn-herr warzu ar Spins, o moue gwenn savet uhel ; warno, e ve lavaret, e vez gwelet marc'heien iskiz, o bleo hir o ficha betek paka ar c'hoummoul a nij en oabl ; en eun trouz bras, ez eont, an eil goude egile, loened ha marc'heien, d'en em strinka ouz reier kalet ar Spins, hag en eur hirvoudi, eo e vezont klevet o lezel o huanadenn ziweza war bili ar Porz-Gwenn. Penaos ne deufe ket ar plac'hig yaouank, o welout kement all da lavarout outi he-unan : « Peger galloudus eo Doue ha peger spountus eo d'ar pec'her koueza etre e zaouarn ! » O sonjal e madelez hag e justiz Doue :

« Eur galon vat a bign ken uhel,
« Ne vez tizet gant nep sparfel. »

Dre ma tostae ouz Doue, Adriana a greske he c'harantez evid an nesa hag a gomprene bepred gwelloc'h ar gourc'hemenn-man :

« Grit vad d'an holl ha d'an divroad zoken :
« Bugale eun Tad, omp na laka gouenn dreist gouenn. »

Pa veze listri en argoll, p'o c'hleve o voudal e kreiz an noz pe e kreiz eur vogidell deo, ne glaske ket gouzout pe al lestr-ze a oa gall, pe zaos, pe spagnat. Gwelout a rae enno tud er boan hag he devoa truez outo, ne vern a be vro e oant. Evelato ar garantez-se ne vire ket outi da garout gwelloc'h he bro, ne vire ket outi da gana :

« O Breiz-Izel, o kaera bro,
« Koat en he c'hreiz, mor en he zro. »

H. B.

Labourerien douar, dihunomp?

▼

Bet benniget ken alies, gant heol ha gliz an nenv, hor parkeier o deus roet d'eomp o frouez d'ar mare. Dirak se-c'horiou direiz an nevez amzer, piou ac'hanomp n'en deus ket klevet lavaret e vije, er bloa-man, abred kenan an eost ? Ha setu, p'eo aet an traou da benn, hon eus gwelet n'edo ket an eost-se abretoc'h eget kustum. Klevet hor beus bet ive lavaret e vije, er bloa-man, eur bloaz kernez ! Ha padal, p'eo deuet ar c'haz da raz, hon eus gwelet ez eus bet eur bloaveziad greun, eus ar seurt ne vez ket gwelet alies.

Kit neuze d'ober van eus lavariou lod tud a zo, prest atao da storlokat ha da gemeret abeg er Mestr fur a e'houarn ar bed !

Ken puilh eo bet an ed, evit doare, ma fell a-grenn da baotred ar c'houarnamant rei d'eomp da gredi ez eus bet eostet kalz re a winiz evit ezommou ar bloaz... Gant ma n'eo ket krakou eo a gonter d'eomp evit kaout tro esoc'h d'hor pennaska berroc'h ! Gwall alies e vez kanet d'eomp an hevelep sôn, gwall alies ive e klevomp diwarlerc'h e vez bet lezet kargadou-ed estranjour da zont er vro.

Ker eo ar bara, hep mar ebet, ha ne gredan ket, e ve etouez al labourerien douar, nikun o c'houlenn gwerza ar gwiniz eur priz direol. Met koulskoude, ar pez a c'houlennomp, hag a c'houlennomp start eo ma kavimp hon digoll, ma vezimp, en hor micher, evel er micherour all, paet hervez labour hag ar boan.

Paotred ar c'hêriou seul vui ma krenner d'ezo o amzer labour, seul vuioc'h e kresk o fae ; seul nebeutoc'h e labouront ha seul hirroc'h int paet. Dirazo ar c'houarnamant deus aon hag a ro d'ezo kement a c'houlennont. Ha ni pa vennomp kaout ar pez a zo hepken dereat, hag hervez ar justis hag al lealded, a vez laket an hu warnomp. En doare

m'omp gouarnet e ve lavaret e vefe daou rumm dud er vro : eur rumm hag a zeblant beza karget da c'hounit ar c'herc'h hag ar rumm all d'hen debri. Etouez tud, hag a leverer, a zo keit ha keit dirag al lezenn, ha n'eo ket iskiz e ve eul lodenn hag a rankfe labourat tostik da 80 eur, ar sizun ; pa ne labour al lodenn all nemet a-vec'h 40, ar pez a c'hoarvez epad an hanv ha dreist-holl epad an eost.

Ha c'hoaz pebez kemm etrezo ! Pegen skanv n'eo ket an enkrez a c'hell kaout paotred ar c'hêriou war o micher, e skoaz ar barrou nec'hamant a gouez, ken alies ha bemdez, war spered an dud diwar ar mêz, o kas o ziegeziou en-dro ! Ba ! a lavare d'in eun aotrou, n'eus ket pell, ar goueriaded ne vezont morse eurus gant ar pez o deus, petra vank d'ezo, arc'hant a zastumont, evel ma karont ! Perak neuze, a respontis, mar d'eo gwir an dra-ze, e teu kement da fallgaloni, ha da glask en em denna er c'hêriou ? Perak, etouez ar re aet kuit, ne weler ket eun unan o tistrei war-du an douar ?

Ar wirionez eo e ra pep tra ar c'houarnamant evit plijout da geriz, hag e ra skouarn vouzar ouz klemmou an dud diwar ar mêz. Hag aman ar c'hazetennou bras a zo ker fallakr all ! Ha n'eo ket truez o gwelet, breman epad an hanv, oc'h ober kement a vrud hag a drouz en-dro da lamponed, en-dro da draou goullo ha didalvez, hag eus an dud kalonek a zalc'h ar bed, en e-sav hag a vag ar vro, dre o labour, ne vez lavaret ger a veuleudi ebet morse...

Hag an traou a bado evelse keit ha ma ne vezo ket heuliet ar c'homzou ken poellus, a skriven aman er miz diweza, ha bet diskleriet gant Eskob Cahors ; keit ha ma ne dostaio ket an dud diwar ar mêz an eil ouz egile evit sevel o mouez ha diskouez o nerz ; keit ha ma ne vezimp ket unanet dre hevelep mennoziou kristen, evit diazeza traou ar vicher war ar justis hag al lealded.

En aner, e labourimp da adsevel hor stad, ma n'omp ket harpet war ar garreg ma 'z eo Doue.

L. B.

Eur Prezeger Brezonek helavar :

An Aotrou KERE
Person koz Kastellin (1)
1824 - 1898

Yann ar C'here a oa bet ganet er C'houlen, e parrez Plouenan, er bloaz 1824. Ober a reas e studi e kelenndi Kastell ha goude ma voe beleget, d'ar 25 a viz gouere 1850, e voe hanvet da gure e Rieg. Ne chomas ket pell er barrez-se hag abarz daou vloaz goude e voe kaset da gure da Blouider. N'en devoe ket amzer da goza kalz eno ken nebeut : daou vloaz hepken. Dont a reas kelou d'ezan da vont da Zant-Loeiz Brest e-lec'h ma chomas, evel kure, epad eiz vloaz.

Pa voe hanvet da berson e yeas da Volan, etre Pont-Aven ha Kemperle, e-lec'h ma oa eur walenn spontus o ren e-touez e barrezianiz. Eur c'halz anezo a oa tapet gant ar gwasa klenved a oufed da c'houzanv : ar vosenn villiget eo a rae he reuz er vro.

Leun-barr e galon gant ar garantez ouz ar gristenien a oa bet fiziet ennan, an Aotrou Person nevez, noz-deiz war gein e varc'h, a rede du-mañ, du-hont, eus an eil penn d'egile d'e barrez da welout ar re-glañv evit o frealzi, o c'hennerza ha rei d'ezo diouz ret o sakramanchou diweza.

Pa ehanas ar barrad-gleñved spegus da skoazella an Ankou er barrez reuzeudik, ar prefed, o welout emroüsted dienkrez ha karantez virvidik an Aotrou Kere, a ginnigas rei ar groaz a enor d'ar beleg kalonek. Met an Aotrou 'n Eskob a viras en eur lavarout : « Beleien va eskopti ne labouront « ket evit gounit enoriou er bed-mañ. Gortoz a reont, en eur « ober vad, eun digoll all kalz kaeroc'h e Baradoz an Ao- « trou Doue. »

(1) Studiadenn savet gant an A. Goff, noter e Gouezec, ha bet lennet e Gorsedd ar Varzed, e Kastellin, d'an 23 a viz gouere 1938.

Hanvet e voe an Aotrou Kere da berson e Banaleg edoug ar bloaz 1873, met kement e kare Molaniz hag o farrez ma yeas d'an eskopti da c'houlenn beza lezet e lec'h ma edo. « Amañ, e skrive hen eur pennad goude da unan eus e vi-« gnoned, kement tra a zo a lavar eur bern traou d'am c'halon. « Eur maen, eur wezenn, korn-blegennou an henchou a ge-« mer eur vouez evit komz ouzin. Ar soñj hepken d'o dile-« zel a ro d'am c'halon melkoni. »

Kuitaat e rankas parrez Molan, koulskoude, en despet d'ezan hag er bloaz 1874 e voe kaset da berson da Gastellin. Parrezianiz nevez an Aotrou Kere o klevout lavarout ne deue o ferson nevez daveto nemet dre heg, ne rejont ket d'ezañ eun digemer eus ar gwella. Hogen, bep eun tammig, e teuas da veza anavezet ganto hag abarz nemeur e voe prizet-dreist ha karet gant pep hini anezo dre ma oa hegarat ha kara zus ouz an holl hag ivez en abeg d'e zoare helavar da brezeg ha da dizout betek goueled kalon an dud a veze ouz hen selaou. Araok ma varvas ar person koz ne oa den e Kastellin ha n'en devoa ket evitan ar brasa doujans ha karantez.

Hervez ar pez a lavar an Aotrou Jezegou, bet e gure e Kastellin, hag en deus dastumet ha lakaet moula e brezegennou, an Aotrou Kere, a voe degaset d'ezañ gant an Aotrou Doue eur samm pounner da zougen. Epad e yaouankiz e oa bet tapet gant eur gwall-gleñved ha, diwar neuze, morse ne oa bet yac'h a-walc'h. Dre ma teue an Aotrou person war an oad e pounnerae bec'h ar c'hleñved ha c'houec'h vloaz araok ma varvas e oa kroget ar grenienn en e izili-holl. Nozdeiz e veze, en e sav, o vale dre e gampr pe harpet ouz eur gador.

Mervel a reas d'an oad a 74 vloaz, d'ar 24 a viz gwengolo 1898. Falvezout a reas d'ezañ ober e gousk diweza e bered Kastellin « gant ar spi, emezan, e teufe a-wechou e barrezianiz en devoa karet kement da deurel eur banne dour binniget war e vez ha da lavarout eur bedenn evit silvidigez e ene ».

Araok mervel en devoa savet ar skridig-man a zo bet kizellet war ar maen a zo o c'holei e relegou :

Hirio d'in-me,
Warc'hoaz d'it te,
Da vont koulz ha me
D'an Eternite.
Eus a gement hon eus er bed
Ne zalc'homp nemet eun arched
Hag eur bez ennañ da c'hourvez
Da c'hedal sevel a-nevez.
D'ar bed-all ni 'gas ganeomp
An droug hag ar vad a reomp ;
En dra-ze soñj hiviziken
Ma n'ac'h eus sonjet betek-hen
Pedit ma vo Doue
Laouen ouz va ene !

« Eürus ar re-varo hag a varv e Doue », a lavare hor barz Kalloc'h. Ar c'homzou-se ken frealzus da ene eur c'hristen a vije bet ivez o lec'h war bez an Aotrou Kere. Mervel en deus graet evel eur sant, goude beza poaniet e-giz Sent koz hor bro, da skigna e-touez e genvroïz, gant skoazell o yez e'hinidik, lezenn an Aotrou Doue hag e Iliz.

*
**

« Re alies, siouaz ! ar galleg a zaosneger en hon touez a zegas d'eomp dindan e gazel, da heul eun nebeudig mat a orgouilh, koz levriou, koz paperiou ha n'int mat nemet da stlabeza ar vro, da chanch tu d'hor c'halon baour, da vouga ar Feiz, da ziswrizienna doujañs Doue. » Setu aze ar c'homzou a lavaras an Aotrou Kere, en e brezegenn, da dud Karaez, e miz kerzu, er bloaz 1880.

Darn a zo en hor bro hag a lavar dirak an holl ez int mignoned ar brezoneg hag a ra, dre zindan, ar gwasa ma c'hellont evit e ziskara. Darn all peogwir ar c'hiz a zo breman da ziskouez beza a-du gant hor yez, a ra an neuz da geuzia o welout ar brezoneg o koll tachenn dirak ar galleg.

An ormidou, ar geizou-se ne lakaont den ebet da fazia hag an drubarded o gra a zo aes a-walc'h da anavezout e-touez an dud-all.

An Aotrou Kere a gare ar brezoneg e gwirionez hag hen diskouez a reas a-hed e vuhez. E brezegennou savet en eur brezoneg reiz ha beo a blije d'an holl, dreist-holl d'an dud dister, d'ar re n'o devoa da lavar pemdeziek nemet ar yez dismeganset-se.

Pebeuz skouer evit ar re a lavar emaint a-du gant ar bobl hag a gomz outi en eur yez ha n'eo ket he hini, gwasoc'h c'hoaz ! hag a ra d'ezi kaout dispriz ha mez ouz he brezoneg.

Lavaret a zo bet alies diwarbenn an Aotrou Kere ar pez a lavare gwechall ar Juzevien diwarbenn Hor Salver Jezuz-Krist : « Biskoaz den ne brezegas evel an den-se ».

Hervez an Aotrou Jezegou, pa veze an Aotrou Person koz er gador-brezeg, an holl a droe war-du ennañ, klevet e vije bet eur gelienenn o voudal dre an iliz. Eva a rae an dud e gomzou koulz lavarout.

Setu amañ ar pez en deus skrivet an Aotrou Jezegou diwar e benn :

« An Aotrou Kere, plom en e sav, a groge da genta gant « e brezegenn en eur gomz fraes, en eur zistaga mat e gom- « zou. Met goude, bep eun tammig, ez en em domme hag e « kase e vouez hervez an traou en divije da zisplega. Gwech « e veze dous ha plaen, « evel mel war bara gwenn », e-giz « ma lavare alïes ; gwech e veze laouen koulz hag eur rima- « deller o konta rimadellou ; met gwech, ivez, e kroze evel « ar gurun hag e tifrete e ziouvrec'h.

« Pa ziskroge diouz e zarmon, a-wechou e lavare eur « gomz groñs ha dichek hag a goueze war ar c'halonou evel « eun taol morzol. Alïesoc'h, evelkent, ez echue dre eur be- « denn. E benn savet war-du an Neñv, e zaouarn kroaziet « war e vruched, e ouie lakaat war e vuzellou komzou lemm « hag a doulle evel birou.

« Ha dre ma komze e veze gwelet war dremm ar re a « zelaoue, a-wechou ar mousc'hoarz war o muzellou, hag « a-wechou c'hoaz, war o zal, ar spont hag an anken. »

Tri dra, a lavar c'hoaz an Aotrou Jezegou, a roe skoazell d'an Aotrou Kere da brezeg evel ma rae, da lavarout eo gant kement a helavarded hag a ouiziegez : e vrezoneg, e vouez hag e zoare d'ezañ e-unan da reiza e brezegennou.

A-hed ar wech eo bet an Aotrou Kere distagellet mat ; gouzout a rae diskleria fraes e venoziou en eun doare plijus d'an holl da hoala gant e gomzou nep piou bennak a veze ouz hen selaou. Hogen n'eo ket bet a-viskoaz ar prezeger brudet gouiziek-bras war ar brezoneg. Bez' ez eus prezegennou skrivet gantañ, pa edo e Rieg, ha n'int na gwelloc'h na falloc'h eget ar re a savfe eur beleg yaouang nevez deuet eus ar c'hloerdi ha diouiziek war yez hor bro.

Setu aman eun tanva eus brezoneg e brezegennou kenta : « But a ra eur rumm-dud **pere** 'servich Doue **non passe** giz ma c'houlenn, mez betek eur **certen poent** ; eur **certen poent.** Hag, **en effet,** Doue 'rekommand d'eomp rei **tout** pe netra. Setu perak, dizroit c'houi **pere** 'zo stag ho kalon ouz traou ar bed-man.... »

Ne zaleas ket an Aotrou Kere da wellaat war ar brezoneg. Pa zeuas da Blouider, an Aotrou Mark, person Goulc'hen, hen c'hlevas o prezeg hag a lavaras d'ezañ :

— Asa 'ta mat, abostol, te 'vo eur mestr-prezeger pa giri.

— O ! ya, eme an Aotrou Kere, meulerez, gaouierez !

— Nann, nann ! Mar kerez deski ar brezoneg e vi eur prezeger dispar.

— Penaos ? Deski ar brezoneg ! Me 'oar brezoneg !

— Nann ! Ne ouzout ket, kred ac'hanon. Evit e zeski, sell : na lez morse paour ebet da dremen hep chom da ober gantañ eur frapad kaozeal. Ar re-baour n'int ket bet er skol hag a oar mat yez o bro. Ha neuze c'hoaz : n'oc'h eus ken nemet c'houec'h vloaz warnugent. Ma vijen en da lec'h e yafen da c'hoari galoch ha da c'hoari kornigell, bep sul war al leur-gêr gant ar baotred yaouank. Ganto e klevfes brezoneg yac'h ha n'eo ket c'hoaz tamm ebet saotret gant ar galleg.

Plijout a reas an ali d'an Aotrou Kere ha laouen e veze neuze, pa yae da ober troiadennou, o chom da gomz gant ar re-goz, gant ar beorien ha gant an diwallerien-deñved a oa neuze c'hoaz stank e Bro-Leon.

« Ganto, e lavare meur a wech goude-ze, em eus desket va gwella brezoneg. » Bep sul ivez, e yae da c'hoari korni-

gell war al leur-gêr dirak an iliz, araok ar gousperou hag ar barrez-holl a zerede da welout ar c'hoarierien.

Aberz nemeur e voe ret d'ezañ kuitaat parrez Plouider e lec'h ma pleustre, en doare skouerius-se, da zeski brezoneg ar bobl, ar brezoneg beo-se hag a reas anezañ an helavara beleg a oa e Breiz-Izel.

E Sant-Loeiz Brest, e lec'h ma voe kaset goude, ne zilezas ket ar yez a blije kement d'ezañ. En em lakaat a reas d'he skriva hag eun dra fentus a-walc'h a roas tro d'ezañ da ober kement-se.

Eun Tad Jezuist, hervez ma lavar an Aotrou Jezegou, a oa deuet da brezeg ar c'horaïz da Vrest. Eur vouez en devoa eus ar re gaera. Hag eun devez e kanas, da gureed Sant-Loeiz, eur son latin, « Son an Den barnet d'ar groug oc'h en em frealzi araok mont d'ar maro ». An holl a chome souezet ken kaer e kavent ar son. « Na pebez yez eo al latin evelkent, a lavarent. Plega a ra da liva pep tra. N'eo ket gant ar brezoneg e vefe graet eur son evel houmañ. » An Aotrou Kere, avad a chome sioul, met, a-benn an noz warlerc'h, e kinnigas kana eur zon vrezonek. Troet en devoa e yez hor bro kanaouenn an Tad Jezuist. Hag an holl a gavas ar « Grougadenn » kaeroc'h zoken, eget ar son latin.

Diwar an devez ma tiskouezas ken splann all e oa ar brezoneg eur yez pinvidik hag eur benveg aes da embreger, en em lakaas an Aotrou Kere da sevel soniou, kanaouennou ha rimadellou. Graet a zo bet gant an darn vrasa anezo eul levr, hanvet « Kanaouennou Kerne » hag a zo bet moulet er bloaz 1900, gant ti-moulerez ar « C'hourrier », e Brest.

Eun dra all c'hoaz a roas lusk d'ar prezeger da studia gwelloc'h ar brezoneg. Unan eus ar veleien a oa gantañ e Sant-Loeiz Brest, eme c'hoaz an Aotrou Jezegou, a oa bet hanvet da berson e Ploueskad. Gina a rae o vont d'e barrez rak ne ouie ket ar brezoneg.

« — Ma c'helljen c'hoaz e zeski, e lavare. Met ar brezoneg a zo eur yez hep leoriou ! N'eus na merk na roudenn evit dont a-benn anezañ. — Eo, eo, a lavare an Aotrou Kere, e zeski e c'heller sur. Ha peogwir en deus, a dreuz ar c'hantvejou en em zalc'het digatar ez eus merk ha roudenn evit ken anaout. »

Hag en em lakaas da sevel eur gramadeg pe eur yezadur. Ar yezadur-se hag en devoa roet an Aotrou Kere d'e aoza ar pep gwella eus e spered hag ar pep brasa eus e amzer, a zo kollet hizio. Prestet e oa bet gantañ d'an Aotrou Normant, kelenner e kloerdi Kemper, hag abaoe e varo n'ez eus ket gellet kaout dizaouzan ebet eus al labour-se e nep lec'h.

Eun dra all c'hoaz, a lavar d'eomp an Aotrou Jezegou, a ranker da ober evit prezeg mat. Ret eo beza prederiet kalz war ar pez a vez da zisplega. Hogen, da ober al labour-se ken nebeut ne vanke morse an Aotrou Kere. Alïes eo bet klevet o lavarout : « Biskoaz ne d'oun bet aet er gador-brezeg hep beza skrivet va frezegenn da nebeuta teir gwech. Morse n'em eus bet roet eun ali d'am farrezianiz hep beza skrivet ha renket mat ar c'homzou am beze da lavarout. » « Prezeg, a lavare c'hoaz, a zo hada komzou Doue. Da ziwall a zo da vankout doujañs d'ar c'homzou-se ha d'an dud a zeu d'ho selaou. »

Gourinet en devoa Aotrou Person koz Kastellin e walc'h ouz ar brezoneg hag an trec'h en devoa bet warnañ o veza ma reas d'ezañ plega d'e youl a oa hen lakaat da dalvezout da gentelia en eun doare plijus ha gouiziek war eun dro, kristenien Breiz-Izel, e genvroïz karet. N'eus ket par d'eun den da anaout mat e yez evit dont da veza helavar.

Prezegennou kaer an Aotrou Kere enno danvez daou levr a 400 pajenn pep hini pe war-dro, a zo bet moulet er bloaz 1906, ha gwechall edont e gwerz e ti an Aotrou Korkuff, levrier e Kastellin. Talvoudus kenañ ez int d'ar veleien yaouank rak peurliesa pa guita ar re-mañ ar c'hloerdi ne anavezzont ket gwall vat ar brezoneg ha ne ouzont ket dreist-holl brezoneg ar c'hatekiz nag hini ar relijion.

Salo e teufe hor beleien yaouank da gerzout niverus war an hent a zo bet kompezet ha plenaet dirazo gant ar person helavar ha ma labourint c'hoaz eveltañ hag evel hor Sent koz, diazezourien ar vro, evit mad eneou ar gristenien fiziet enno, dre ar brezoneg.

Y. AR GOFF.

KELEIER AR MIZ

EUR GAMMED ALL

Kuzulierien veur ar « Finistère », bodet e Kemper, er miz tremen, o deus, holl a-unan, kavet mat ar mennad-man :

« Considérant la valeur pratique de la connaissance du breton pour les élèves des dernières écoles du second degré de notre région qui sont appelés à exercer en pays bretonnant des professions libérales, commerciales, ou administratives,

« Considérant, en outre, la valeur éducative et culturelle de notre vieille langue,

« Le Conseil Général estime que l'enseignement de la langue bretonne doit être autorisé et organisé dans les établissements d'enseignement du second degré et en particulier dans les écoles normales, lycées, collèges, et écoles primaires supérieures de notre région.

« Il émet, en conséquence, le vœu que toutes dispositions soient prises pour que des cours facultatifs de langue et littérature bretonnes puissent être ouverts dans l'année scolaire 1938-1939 dans les écoles ;

« Le Conseil Général prie en outre Monsieur le Ministre de l'Education Nationale de donner les autorisations nécessaires aux professeurs et instituteurs publics qui demanderaient à utiliser des locaux de classe pour un cours facultatif de breton en dehors des heures de classe du jour, un cours du soir public de même nature. »

Tamm ha tamm, a-bouez en em glevet e teuimp a-benn, evelato da lakat **ar brezoneg er skol.**

Ha n'eo ket re abred, re ziwezat ne lavaran ket.

Eur galleger touet, hag hen ganet en eul lec'h ma komz an holl brezoneg ennan, a lavare n'eus ket pell : « Mezus eo e vefe c'hoaz tud e Breiz-Izel ha ne ouezont ket a c'halleg ! »

— « Mezusoc'h eo, da vihana, a voe respontet d'ezan, e vefe c'hoaz e Breiz-Izel, er c'hêriou ha war ar mêz, tud ha ne ouezont na komz, na lenn, na skriva brezoneg ! »

SKOUER EIRE

Rener meur Eire, an « Uachtaran » Douglas Hyde en deus kaset kemennadurez da yaouankizou e vro evit ma teuint d'en em voaza holl da gomz mat an iwerzoneg.

Koueriaded o komz iwerzoneg a zo bet roet douarou d'ezo e Gibstourn, e takad douar ar Meath, da lavarout eo en eur c'horn eus Eire ha ne gomzer ennan nemet saozneg ha gounidegez vras a zo deuet ac'hano, rak eleiz a dud ne ouient betek hen nemet saozneg a zo deuet d'en em dreiñ ouz yez o zud koz ha d'hen deski.

O welout ar vad a deu ac'hano, ar C'houarnamant e lec'h lezel he zud da vont da glask o bara d'an Amerik a roio d'ezo douarou mat e kreiz ar vro ne gomzer enni nemet saozneg hag evelse tamm ha tamm e vezo iwerzonekaet a-nevez.

Perak ne deufe ket Breiz da heulia ar skouer vat-se, e lec'h lezel he bugale a gomz brezoneg da vont warlerc'h o bara keit all diouz douar kunv o c'havell.

GOULENN A ZO

Goulenn a zo d'eun « **Institutrice Gouvernante** » da ober war dro tri baotrig, unan c'houec'h vloaz, unan pevar bloaz hag ar bihana, bloaz. Ret e vefe d'ezi komz brezoneg outo. Paeet e vefe tri c'hant lur er miz.

Skriva kerkent da : Xavier de Langlais, Krec'h-Avel, Lannion.

GINIVELEZ

An Doktor hag an Itron Herve Delaporte a zo laouen o kemenn d'eoc'h ginivelez o mab **Herve-Mari**, e Kastell-Nevez-ar-Faou, d'an 12 a viz eost 1938.

Buhez hir d'ar Breizad bihan ha levenez d'e gerent.

Bleun-Brug Lanuon

3-7 GWENGOLO

Bleun-Brug 1938 a zigoro **d'ar zadorn 3**, dre eur per-c'hirinach e Landreger.

Eun oferenn a vezo lavaret eno da 10 eur e tal bez sant Erwan.

Diouz an noz, c'hoariadeg e sal vras ti-kêr Lanuon.

D'ar zul 4, da 10 eur, oferenn-bred. Prezegenn gand an A. Clisson, person Servel.

Da 2 eur, gousperou ; raktal goudeze e vezo digemeret Marzin, Viviana, ar C'hornandoned hag hor Zent koz sant Efflam, sant Girec ha sant Ivi o tiskenn e Breiz-Izel war o laoueriou maen.

Abadenn vras war ar Marc'hallac'h.

Da 8 eur 30 diouz an noz, e sal Sant Yann, c'hoariadeg, renet gand an A. Bellec, vikel vras.

D'al lun 5, eus 9 eur da greisteiz hag eus 2 eur da 5 eur, studiadegou.

Diouz an noz, e sal Sant Yann, c'hoariadeg renet gand an A. Guy Ropartz, mestr bras ar zonerez.

D'ar meurz 6, da 8 eur 30, kenstrivadegou ar c'han, al lenn, an diskleria hag ar prezeg.

Da 11 eur, oferenn ar Bleun-Brug ; an Aotrou 'n Eskob a brezego en oferenn-se.

Ar re a venn kemeret perz e lein ar Bleun-Brug, d'ar meurz kreisteiz, a dle hen rei da anaout a-raok ar zul da noz, da ziwezata, da renerien ar gouel. Skriva da « Permanence » da Bleun-Brug, « Salle Saint-Jean », Lannion.

Da 2 eur, war ar Marc'hallac'h, c'hoariadeg ha kaniri.

Da 5 eur, bennoz ar Zakramant e chapel Sant-Joseph da gloza ar goueliou.

D'ar 7, da 8 eur, baleadenn warzu Plourivo, evit gwelet kroaziou ar brezel bet eno breman mil bloaz.

Distro da Lanuon, dre Landreger, evit kimiadi diouz sant Erwan.

Doue ra viro Breiz da virviken !

Klenved ar c'henou hag an dent

L. LAPIQUONNE SUCCESSEUR DE **L. JEZÉQUEL**

Tenner dent
Loreet gant skol-vedesinerez Paris

A denn an dent hep poan hag a laka dent nevez, war aour ha war gaoutchouk, hervez ar skoueriou diveza
Gwarantisa a ra e labour

RESEO A RA :

Bep Lun, e **LESNEVEN**, Hôtel Le Roux, ha bep Sadorn, e **BRASPARTS** hag er **FAOU**. — Ar c'habinet a gonsultationou a zo digor e Brest, 4, passage Saint Martin, abone eur beteg kreisteiz, ha da 2 eur beteg 6 eur. *Téléphone 0-16*.

Yec'hed ar Vugale
ar "Sirop FERET"
a-eneb an Doken

Graet gant louzaouennou hag a gaver er mor, ar sirop-man a ro nerz hag a yac'ha ar gwad. Ouspenn m'en deus eur vlaz eus ar re wella, louzou all ebet ne ro kement a nerz d'ar vugale hag hen.

« Ramplasi a c'hell ervat an emulsionou, an eol-moru, ar sirop Portal, ar sirop Raifort iodé, hag all... » Ar vertuz en deus da yac'haat ar gwad, ouspenn ar vertuz da zigas an nerz d'an izili, a zo penn-abeg ma n'her roer morse en aner d'ar vugale taget gant an doken, an trouskennou leaz, ar werbl, an doureier fall, droug-ar-roue, hag ar zempladurez a deu war-lerc'h ar ruzel hag an dreo, etc.

En vente dans toutes les pharmacies.

Dépôt principal : **GRANDE PHARMACIE DU PROGRÈS**, 2, rue de Paris (au-dessus de l'Octroi), BREST.

Eun hano hepken ↑

Ar gwella marc'hadour lunedou a zo e MONTROULEZ!...

LUNEDOU a bep seurd evit an holl

Eun dibab eus an traou gwella evit ar-re vouzar

Photos - Appareils - Plaques - Pellicules

(de toutes marques)

Ti POITEL — Ti glas — Ti a fizians

War blasenn Thiers

MONTROULEZ

Ti koz L'OLIEROU

L'HOSTIS & JORDE, Successeurs

18, 27, rue Louis-Pasteur, 18, 27. — BREST

....Pa ho pezo eun dra bennak da brena, dalc'hit sonj eo en HON TI eo e kavoc'h ato ar muia da joaz hag an dessiniou nevesa e mouchouerou ha tavancherou brodet.

SEIZ, MEZER, HA DANVEZ A BEP SEURT

Dioc'h ar galite an ti-man a werz gwelloc'h-marc'had eget neus forz pehini all.

Eun eskompt a UGENT REAL DRE GANT a vez roët e marc'hadourez, ha DEK DRE GANT d'ar familhou niverus diwar diskouez o c'hartenn.

Mouladuriou an Arvor, Gwengamp — Mérour : H. Cacuissin.